

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет

ІННОВАТИКА У ВИХОВАННІ

Збірник наукових праць

Випуск 2

Засновано у 2015 році

Рівне – 2015

УДК 37 : 005.591.6

I - 66

ББК 74.200

Інноватика у вихованні : зб. наук. пр. Вип. 2 / упоряд. О. Б. Петренко ; ред. кол. : О. Б. Петренко, Н. М. Гринькова, Т. С. Ціпан та ін. – Рівне : РДГУ, 2015. – 304 с.

До збірника увійшли наукові праці, здійснені у галузі теорії і методики виховання. Статті спрямовані на багатоаспектне висвітлення основних напрямів, сучасних підходів до змісту, форм і технологій виховного процесу, починаючи від дошкільця і завершуючи вищою школою.

Редакційна колегія:

Головний редактор: **Петренко Оксана Борисівна**, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету;

Заступник головного редактора: **Гринькова Надія Михайлівна**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету;

Відповідальний секретар: **Ціпан Тетяна Степанівна**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету.

Члени редакційної ради:

Сухомлинська О. В., доктор педагогічних наук, професор, академік НАПН України, Академік-секретар Відділення загальної педагогіки та філософії освіти НАПН України;

Бех І. Д., доктор психологічних наук, професор, академік НАПН України, директор Інституту проблем виховання НАПН України;

Пустовіт Г. П., доктор педагогічних наук, професор, Вчений секретар Відділення загальної педагогіки та філософії освіти НАПН України;

Павелків Р. В., доктор психологічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної та навчально-методичної роботи, завідувач кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету;

Коберник О. М., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та методики трудового і професійного навчання, директор Інституту природничо-математичної та технологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Лобода С. М., доктор педагогічних наук, професор, доктор габлітований, професор звичайний Вищої школи інформатики і прикладних наук (м. Лодзь, Республіка Польща).

Члени редколегії:

Безкоровайна О. В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри методики викладання іноземних мов Рівненського державного гуманітарного університету;

Вербець В. В., доктор педагогічних наук, професор, декан художньо-педагогічного факультету Рівненського державного гуманітарного університету;

Войтович І. С., доктор педагогічних наук, професор кафедри інформаційно-комунікаційних технологій та інформаційних засобів навчання Рівненського державного гуманітарного університету;

Лісова С. В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та методики професійної освіти Рівненського державного гуманітарного університету;

Литвиненко С. А., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри практичної психології та психотерапії Рівненського державного гуманітарного університету;

Карпенчук С. Г., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету;

Поніманська Т. І., кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки і психології (дошкільної і корекційної), проректор з наукової роботи Рівненського державного гуманітарного університету;

Федяєва В. Л., доктор педагогічних наук, професор, професор з наукової роботи Херсонського державного університету;

Шугасва Л.М., доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії Рівненського державного гуманітарного університету;

Яшук І. П., доктор педагогічних наук, професор, декан факультету початкової освіти та філології Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії;

Бісовецька Л. А. кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики виховання РДГУ;

Дупак Н. В., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики виховання РДГУ.

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації КВ № 21161-10961Р.

Упорядники: проф. **Петренко О.Б.**, доц. **Ціпан Т.С.**

Науково-бібліографічне редагування: **наукова бібліотека РДГУ**

Рецензент: **Пустовіт Г.П.** - доктор педагогічних наук, професор, вчений секретар Відділення загальної педагогіки та філософії освіти НАПН України

Друкується за рішенням Вченої ради РДГУ (протокол №14 від 29 жовтня 2015 р.)

Редакційна колегія не завжди поділяє точку зору авторів.

ЗМІСТ

Антонець М. Я. Педагогічна симфонія любові до дитини у творчій спадщині Василя Сухомлинського	6
Коберник О. М. Еволюція мети виховання в незалежній Україні	15
Павелків Р. В. Психологічні особливості прояву та розвитку самостійності в учнів молодшого шкільного віку	27
Пустовіт Г. П. Інтерактивні методи навчання і виховання у позашкільному навчальному закладі	35
Шугасва Л. М. Релігія в школі: роздуми релігієзнавця	48
Петренко О. Б. Трансформація системи освіти й виховання: модернізація, реформування, інновація чи історико-педагогічна реконструкція.....	54
Карпенчук С.Г. Педагогічні ідеї А.С. Макаренка: гуманістичні контексти	63
Литвиненко С. А., Ямницький В. М. Супервізія як інноваційна технологія підготовки майбутніх психологів до професійної діяльності.....	74
Лісова С. В. Синергетичний підхід як інноваційна методологічна орієнтація в педагогіці	83
Пироженко Л. В. Диференціація змісту шкільної освіти у 60- 80-х рр. ХХ ст	92
Потапчук Т. В. Перцептивний етап формування національно-культурної ідентичності студентів	99
Антонець Н. Б. Загальноосвітня школа-інтернат як складова системи народної освіти України (друга половина 1950-х рр.).....	111
Бісовецька Л. А. Роль засобів масової комунікації у формуванні особистості учня	127
Бричок С.Б. Психолого-педагогічна діагностика як провідний компонент діяльності вчителя	134
Гавриш І. І. Програмно-методичне забезпечення процесу виховання культури взаємин молодших школярів у добродійній діяльності	142
Генсіцька-Антонюк Н. О. Особливості гендерного аналізу шкільних підручників з математики	149
Гринькова Н. М. Формування моральних якостей молодших школярів як важлива передумова становлення громадянина	157
Дупак Н. В. Інноваційні процеси та основні тенденції розвитку системи післядипломної освіти вчителів у Великій Британії	164
Жданович Ю. М. Виховання патріотизму підлітків шляхом залучення до добровільної діяльності на підтримку воїнів АТО.....	172

Кособуцька Г. П. Феномен творчого потенціалу як базова складова розвитку особистості педагога	180
Міхно О. П. Внесок Миколи Грунського у розроблення методики складання педагогічної характеристики (за матеріалами книги «Лекції з педагогіки», 1914).....	191
Нечипорук Л. І. Ноосферна освіта як механізм формування моральної культури особистості	198
Сергєєва Н. В. Підготовка соціальних педагогів до діагностики ціннісно-орієнтованої активності молодших підлітків	205
Сойчук Р. Л. Виховання національного самоствердження в учнівської молоді: зарубіжний досвід	212
Сорочинська Т. А. Підготовка майбутніх учителів до інноваційної діяльності в педагогічних закладах Рівненщини (1939–1964 рр.)	221
Стельмашук Ж. Г. Роль газети “Радянська освіта” в організації виховання дисциплінованості (1944-1954 рр.).....	229
Трохимчук І. М. Методичні аспекти формування екологічної вихованості.....	237
Tsipan T. S. Theoretical and methodological bases of pedagogical analysis of activity of children's public associations.....	245
Доробки молодих науковців	
Баліка Л.М. Читацький інтерес як педагогічний феномен: історико-педагогічна рефлексія	254
Дем’янюк І. В. Внесок Т. Д. Дем’янюк у розвиток теорії і практики виховання в Україні	263
Пташук О. А. Формування естетичної культури молодших школярів у позакласній та позаурочній роботі	269
Савельєв М. Г. Професійна підготовка майбутніх вчителів технологій: аналіз вікових особливостей розвитку	274
Федорук О. М. Електронний документообіг як ефективна умова організації роботи викладача та студента у ВНЗ	282
Шелюк Г. В. Естетичне виховання у школах духовного відомства (за публікаціями журналу «церковно-приходская школа»).....	287
Шпичак І. П. Проблема психічного розвитку дітей раннього та дошкільного віку (на основі щоденникових спостережень В.Ф. Шмідт).....	296
Відомості про авторів	303

– это нелинейный педагогический, историко-педагогический процесс, логика развития которого предопределяется общим контекстом изменений, происходящих в конкретной стране и мире. Доказано, что в контексте инновационного развития и поиска нового необходимо учитывать предыдущий историко-педагогический опыт, чтобы в ходе трансформаций, реформирования, модернизации обеспечить поступательное развитие системы образования и воспитания. Историко-педагогический анализ в этом случае выступает как обязательный компонент выработки стратегии любой трансформации образования и воспитания.

Ключевые слова: образование, воспитание, трансформация, модернизация, реформирование, инновация, историко-педагогическая реконструкция.

Summary. The article deals with the essential characteristics and content peculiarities of concepts “transformation”, “modernization”, “реформування”, “innovation”, “historical-pedagogical reconstruction” in the context of the development of education and bringing-up; the pedagogical reality, which exposed the essence of these concepts, the origin and structure of transformation of education are defined more exactly. It is ascertained that the transformation of education from the position of modern science is nonlinear pedagogical, historical-pedagogical process, the logic of development which is caused of the general contest of changes which are held in our country and in the world. It is proved that in the contest of innovative development and searching of newness it is necessary to take into consideration previous historical-pedagogical experience to ensure further development of the system of education in the process of transformation, reformation, modernization . Historical-pedagogical analysis in this case is seen as a compulsory component of elaborating strategy any kind of transformation in the sphere of education.

Key words: education, training, transformation, modernization, reformation, innovation, historical-pedagogical reconstruction.

Стаття надійшла до редакції 15.10.2015

С. Г. Карпенчук

ПЕДАГОГІЧНІ ІДЕЇ А. С. МАКАРЕНКА: ГУМАНІСТИЧНІ КОНТЕКСТИ

Мій світ – світ організованого творення людини.

А. С. Макаренко

Анотація. У статті зосереджено увагу на одному із провідних компонентів педагогічної системи педагога-класика А. С. Макаренка – гуманізмі як одній із провідних засад його теоретико-методичних поглядів та практичного досвіду, виокремлених на основі чотирьох контекстів: гуманістична методологія теоретичної спадщини А. С. Макаренка, гуманізм його теоретичних концепцій, колектив як середовище, що

уможливило гуманні стосунки його членів та гуманістичні аспекти різнобічної діяльності колективу А. С. Макаренка. Пропонується друга частина нового погляду на педагогічну спадщину А. С. Макаренка, синтезована в теоретико-методичний блок (першу частину опубліковано в ж. «Нова педагогічна думка», № 4 (80) 2014, с. 118-124).

Ключові слова: гуманізм, контекст, теорія, колектив, мета та цілі виховання, синтез, щастя, співуправління.

Постановка проблеми. В нинішніх умовах ми неодноразово звертаємося до класичної літератури, в тому числі й педагогічної, оскільки саме вона забезпечує нас знаннями як вітчизняного, так і світового досвіду щодо організації освітньо-виховного процесу. Серед низки імен, які й понині звучать на сторінках педагогічної преси, виокремлюється й постать А. С. Макаренка, але, на жаль, ми зосереджуємо увагу переважно на його ідеях, пов'язаних із організацією дитячого колективу, синтезуючи їх переважно в контекст закладів для малолітніх правопорушників. Це, звичайно, одна із актуальних нині проблем і розв'язувати її, дійсно, слід, враховуючи прогресивний апробований досвід впровадження системи А. С. Макаренка в умовах загальноосвітнього закладу, як і багато інших досвідів педагогів-реформаторів різних періодів розвитку педагогічної думки: О. С. Нілл (Англія), А. Г. Франк (Німеччина), І. Г. Песталоцці (Швеція), В. М. Сорока-Росинський (Росія), Я. Корчак (Польща), С. Т. Шацький (Росія), Г. Вінекен (Німеччина) та ін.

А. С. Макаренко виокремлюється не лише як стратег у галузі педагогічної практики, а і як незрівнянно талановитий методолог, теоретик і майстерний методист. Окрім цього, його педагогічні погляди ґрунтуються на чітко виражених гуманістичних засадах, що дуже важливо враховувати під час вивчення його педагогічної спадщини в педагогічних навчальних закладах та інтегрування його досвіду в педагогічну практику.

Зосередити увагу на цьому і є **метою** статті.

Виклад основного матеріалу. Контекст третій – колектив як середовище, що уможливорює гуманні взаємостосунки його членів – технологічний компонент.

А. С. Макаренко вважав, що людину потрібно завжди бачити серед людей, в її стосунках із ними. На цьому ґрунтується структура колективу.

Найгуманнішим аспектом у цьому контексті є природовідповідна основа його побудови, зокрема **принцип різновіковості**, що забезпечив **сім'яні стосунки**. Підґрунтям для реалізації такого підходу став досвід сім'ї Степана Денисовича Веткіна. На основі конкретної родини, конкретної сім'ї Макаренко здійснив свій **педагогічний винахід – моделювання структури дитячого колективу** за різновіковим принципом. У сім'ї Веткіна, якій А. С. Макаренко дав притулок у своїй колонії, – тринадцятеро дітей. *«Ще сім'я Веткіних не прибула до нас, а мене зацікавило важливе педагогічне питання: чи є в цій сім'ї яка-небудь організаційна структура, чи сім'я являє собою, так би мовити, аморфну масу?»* – ділиться думками А. С. Макаренко [7, с. 36]. Спостерігаючи за сім'єю, коли вона добудовувала веранду до будиночка, в якому їх поселили, педагог зумів вловити цю нехитромудру структуру: *«... перша*

бригада Ваньки старшого невтомно працювала над будівництвом веранди..., начальник резерву, восьмирічний Васька... мобілізував представницю «дрібноти», п'ятирічну Марусю... і т. д.». Одним словом, **співпраця**, в основі якої закладений один механізм: старший організовує менших, менші підпорядковуються старшим і, в свою чергу, управляють ще меншими за себе. В разі потреби – **взаємовиручка, взаємоповчання**. Подібну картину спостерігав Макаренко, коли діти поралися, накриваючи на стіл і приймаючи його як гостя сім'ї. Виокремимо один із епізодів сімейної традиції під назвою «Чаювання».

«... Чаювання було обставлене просто й оригінально. На великих блюдах з тонкої лози принесли два коржі, діаметром кожен щонайменше півметра. Я і раніше бачив такі коржі, і завжди вони мене вражали своєю пишністю. Цілком можливо, що вони торкались ніжних національних струн моєї української душі. (Виокремлено нами). Це були знамениті «коржі з салом», про які говориться в народній мудрості: «Навчить біда коржі з салом їсти».

Сало зрідка вкріплюється в тіло коржа дрібними кубиками, і навколо них утворюється найприємніше, вологе і солонувате гніздечко, натрапити на яке й розкусити становить справжню суть гастрономічної насолоди. Зверху корж являє собою неоглядну рівнину, де білого, де рожевого кольору, а на рівнині подекуди розкидані ніжні горбички із сухої тонкої скориночки. «Корж із салом» не можна чомусь різати ножем, а треба ламати, і його гарячі «шаруваті зломи становлять також одну з неповторних його особливостей» [7, с. 49-50].

І ось саме **сімейна педагогіка** Степана Денисовича, у якій, як відзначав Макаренко, «... хорошого наповнення колективний тон, багато чудового, творчого оптимізму і є те чутке прислухання до деталей та дрібниць, без якого справжня виховна робота зовсім неможлива. Таке прислухання – справа дуже важка, вона вимагає не тільки уважності, але й постійної, обережно терплячої думки. Дрібниць звучать неволімо, дрібниць цих багато, і їх звучання переплутується в найскладніший вузол дрібних шелестів, шарудінь, шумів, ледве чутних писків і дзвінків. В усьому цьому треба не тільки розібратись, але й проектувати з нього важливі майбутні події...» (Там само). У такий спосіб і проектував колектив у своїх закладах А. С. Макаренко. Не на основі якихось соціальних структур, а сімейних стосунків звичайної різновікової сім'ї.

Вихованці А.С. Макаренка не мали сім'ї, їх сім'єю була колонія, батьком і матір'ю – Макаренко. І він дуже радів, коли в їх колонії з'являлася жінка, мудра, лагідна, чуйна. Турбуючись про те, щоб діти не залишалися без роду, без батьківської опіки при живих батьках, із чим він часто зустрічався в своїй педагогічній практиці (нині це є масовим явищем), він створив «Книгу для батьків», настільки оригінальну, що не кожна аналогічна може зрівнятися з нею. «...Ніколи не забуду один епізод. – згадує Кислова Надія Юхимівна, заслужена учителька школи УРСР, яка одержала педагогічну і медичну освіту. В колонії імені Горького вона працювала вихователкою. – Тоді я працювала в колонії імені Горького. Тратилось це літом. Польові і городні роботи були в розпалі, і до мене в медичний пункт прибігли діти: того оса вкусила, інший ногу вколов, у

третього щось у вухо потрапило, а деякі просто придумували собі хвороби. Нічого гріха приховувати – обманювали вони мене. У медпункті стояв гамір, я «надавала допомогу». Раптом зовсім несподівано в медпункт увійшов Антон Семенович і охнув.

– Звідки стільки хворих? Чим хворі? Що ви таке робите, Надіє Юхимівно?

– Як що? Лікую...

– Що? Не привчайте їх як тільки щось – відразу лікуватись. – І дітям: – І не соромно вам? Пальчик вколов, в носі залоскотало? Хіба ви старики? Умієте терпіти незначний біль. А-ну, живо!

Присоромлені діти миттю зникли... Їх як вітром здуло. Антон Семенович присів і раптом сказав те, чого я зовсім не чекала:

– Це я при них так розвоювався, я вам скажу: – це дуже добре, що діти тягнуться до вас, копошаться біля вас. Ви думаете, правда у них що-небудь коле чи свербить? Ні, їм потрібна материнська ласка, співчуття... Дотику теплих материнських рук – ось чого вони хочуть! І так добре, що вони цього хочуть.

Потім, помовчавши, додав: Але ви їх до ніжності не привчайте, робіть це як-небудь по-іншому, без марлі і йоду, приголублюйте їх так, щоб вони самі цього не помічали. І пішов.

«Їм потрібна материнська ласка»... Ніколи не забуду, як він це сказав!» [3, с. 97-98].

Співуправління – ядро управлінської системи А.С. Макаренка, тобто співпраця як важливий провідник передачі досвіду. Управлінська діяльність Макаренка не супроводжувалася ніякою офіційщиною, окрім цього, ми лякаємося макаренківських загонів (воєнізація), намагаємося замінити козацькою термінологією, хоча при цьому не втрачається воєнізація. А для чого її втрачати? Адже в одному й іншому випадку вона відіграє роль гри, дитячої романтики. Окрім того, управлінські структури Козацької Республіки і макаренківської аналогічні. Порівняємо (Див. рис. 1):

У А.С. Макаренка:

Рис.1. Система управлінської діяльності в досвіді А. С. Макаренка в інтерпретації із структурою управління Козацької республіки

Назви загонів відповідають стилю праці колоністів, характеризують назви народних ремесел (в умовах сучасної школи набувають назв за вибором дітей). Обов'язки курінного отамана, писаря тощо виконували командири загонів, комісари, секретар ради колективу, було своє положення, своя конституція. Як бачимо, різниця лише в термінології. Новий період суспільних відносин – нова термінологія. Право її вибору залишається за дітьми.

Контекст четвертий – гуманістичні аспекти у контексті різнобічної діяльності колективу й окремої особистості в досвіді А. С. Макаренка

У 1929-1930 н.р. у комуні була здійснена спроба відкрити замість трудової школи куспромшколу, яка не увінчалася успіхом. У вересні 1930-1931 н.р. у комуні був відкритий робітфак. Його відкриття розглядалось як важлива урочиста подія в житті комуні, про що в книзі «Друге народження» писалось: «Головною подією в комуні в цей час було відкриття власного робітфаку... то був надзвичайно важливий крок уперед. Відкриття робітфаку машинобудівельного інституту надавало комуні характеру серйозного політехнічно-гармонійного навчально-виробничого комбінату і відкривало великі перспективи в пошуках нового, більш досконалого виробництва» [9, т. 1, с. 156]. Із моменту відкриття робітфаку групи семиліток називались підготовчими групами робітфаку. Програми виробничого навчання були короткими, під час відбору навчального матеріалу виокремлювалися ті керівні позиції, теорії і закони, які лежать в основі вивчення певної дисципліни, є ключем до розуміння й оволодіння професійною майстерністю і застосовуються на практиці.

Аналіз навчального плану і програми засвідчує, що під час відбору матеріалу для майстерень комуні А. С. Макаренко враховував наступне:

а) **знання, навички й уміння, які відповідають професійно-кваліфікаційним характеристикам і відбивають досягнення науки і техніки в тій мірі, в якій вони застосовуються на передових виробництвах;**

б) **вивчення науково-технічних основ виробництва з урахуванням наявного освітнього рівня, який учні одержують у процесі навчання;**

в) вивчення питань економіки і наукової організації праці;
г) вивчення нового обладнання і найновіших технологічних процесів, досвіду новаторів виробництва і застосування його на практиці;

д) зв'язок спеціальної технології з виробничим навчанням, забезпечення умов для застосування одержаних знань на практиці;

е) вивчення питання контролю якості продукції на усіх етапах ведення технологічного процесу, вивчення контрольно-вимірювальних приладів і умінь ними користуватися [1].

Під час розробки програми виробничих майстерень А. С. Макаренко насамперед враховував, наскільки вони відображають напрями науково-технічного процесу у певній галузі промисловості, основні принципи організації праці, погодженість знань, умінь і навичок, прив'язку до змісту і часу вивчення в програмах спеціальної технології і загальнотехнічних дисциплін; зміст інших, зокрема суміжних предметів, а також наявних в учнів знань, лаконічність викладу основних питань.

Відібраний навчальний матеріал того чи іншого предмету, висвітлений у програмах виробничого навчання, складених А. С. Макаренко, це є система взаємопов'язаних понять, вершиною яких було засвоєння знань із майбутньої професії.

Особливої актуальності набувають у наші дні як у загальнотеоретичному, так і в практичному аспекті думки видатного педагога про формування в учнів позитивного ставлення до навчання. А. С. Макаренко завжди надавав великого значення освіті в житті людини. Коли його запитували, які умови гарантують повне виправлення правопорушника, що унеможливають його повернення у злочинний світ, він однією з найперших умов називав закінчення повної середньої школи і одержання виробничої кваліфікації.

Доходимо висновку: модель навчального закладу, яку програмував А. С. Макаренко, ґрунтувалася на міцній основі, яка синтезує систему наукових знань, основна загальна мета її полягала в забезпеченні дитини знаннями, умінями та навичками в процесі її розвитку та виховання, прагненням до розвитку (саморозвитку), участі в суспільно-корисній діяльності, орієнтації на загальнолюдські та державні цінності шляхом програмування ідеальних цілей у сфері зовнішнього світу, власного самовдосконалення та програмування цих цілей, із метою формування особистості, яка спроможна творити себе, впливати на науково-технічний, соціально-економічний та духовний прогрес держави, гармонізувати внутрішні мотиви з абсолютними цінностями прекрасного в природі, суспільстві, морально досконалої і спроможної до збереження органічного світу, толерантності, самозбереження (фізичного і духовного).

Макаренко здійснював індивідуальний, тобто природовідповідний підхід до процесу навчання. Важко припустити, що Макаренко не знав, як це завдання розв'язували за кордоном, частково американці. Матеріалів про їх пошук, знахідки і досвід була в той час велика кількість. Книги Дж. Дьюї, А. Лая, Дж. Паркера і особливо монографія Катерини Янжул

«Американська школа», як відомо, були у Макаренка настільними. Подібно до того, як американці дали своїм дітям можливість вибору, право вивчати предмети, які відповідають їх здібностям і в яких можна добитися успіху з прицілом на свою професійну визначеність, Макаренко зробив те ж саме, але нелегально. Він попросив учителів (школа при комуні підкорялася йому), щоб ті не дуже агресували, якщо бачили, що дитина старалася, але «не тягла», і не скупчилися на позитивні оцінки з предметів, якими діти займаються без спонукання, із задоволенням, згідно з покликанням.

Щоб переконатися, чи знайшов себе учень насправді, а не тимчасово захопився, Макаренко розгорнув широку систему *клубної роботи*, куди входили, окрім творчих, гуртки за назвами шкільних і позашкільних предметів, де можна було займатися хто чим хоче, аж до винаходу «перпетуум мобиле», і все для того, щоб якомога раніше вирізнути здібності і таланти.

У такий спосіб принцип вибору, прихований від ока наросвіти, поширювався на кожного комунара. І якщо клубний вибір збігався із шкільним, значить захоплення не випадкове.

Паралель, яку ми провели, ще більше підтверджує актуальність поглядів А. С. Макаренка в сучасних умовах. Порівняємо їх із основними завданнями, запрограмованими концепцією загальноосвітньої школи, що реформується в сучасних умовах (Див. таблицю 1.). На наш погляд, вони є аналогічними, а то й у певній мірі, прогресивнішими, в окремих аспектах випереджають сучасну педагогічну думку.

Таблиця 1.

Система завдань школи, проєктованої А. С. Макаренком в асоціації із завданнями сучасного навчального закладу

Програма цілей сучасного навчального закладу	Цілі, що випливають із проєкту школи А. С. Макаренка
- різнобічний розвиток індивідуальності дитини на основі виявлення її задатків і здібностей, формування інтересів і потреб;	Природовідповідне навчання і виховання; досягнення цілісності в процесі розвитку та виховання людини, особистісна орієнтація в процесі виховання;
- збереження і зміцнення морального і фізичного здоров'я вихованців;	
- виховання школяра як громадянина України, вільної, демократичної, життєво і соціально компетентної особистості, здатної здійснювати самостійний вибір і приймати відповідні рішення у різноманітних життєвих ситуаціях;	наявність новаторства в навчально-виховному процесі; виховання господарської позиції до оточуючого світу; гуманізація виховного процесу;

<p>- формування в школярів уміння і бажання вчитися, виховання потреби і здатності до навчання упродовж усього життя, вироблення умінь практичного і творчого застосування здобутих знань;</p>	<p>Спадкоємність у педагогічній теорії і практиці;орієнтація на творчий потенціал особистості; Прогностичний характер педагогічної технології.</p>
<p>- становлення в учнів цілісного наукового світогляду, загальнонаукової, технологічної, комунікативної і соціальної компетентності на основі засвоєння системи знань про природу, людину, суспільство, культуру, виробництво, оволодіння засобами практичної і пізнавальної діяльності;</p>	<p>системно-особистісний та технологічний підходи до розв'язання педагогічних проблем; програмування навчально-виховних цілей, як визначальний аспект педагогічної технології;</p>
<p>- виховання розуміння ролі праці та умов їх життєвого і професійного самоутвердження;</p>	<p>організація навчального закладу з урахуванням економічного прогресу держави;</p>
<p>- виховання школяра як людини моральної і людини культури з розвиненим естетичним і етичним ставленням до навколишнього світу і самої себе</p>	<p>творчий підхід до реалізації засобів виховання; Компетентність як важливий синтетичний механізм впливу на особистість з урахуванням її структурних компонентів інтелектуальної, емоційно-оцінювальної та вольової сфер.</p>

Згідно з сучасними поглядами, це має бути школа, яка б «плекала творчу особистість», створила б умови для повноцінного фізичного, інтелектуального, духовного розвитку дитини, для підвищення культури і духовності з орієнтацією на всю різноманітність вітчизняних і світових зразків...» [4].

Нову школу представники сучасної педагогіки програмують як школу «самореалізації особистості, школу життєтворчості, полікультурного виховання, в якій утверджується проєктивна особистісно-орієнтована педагогіка», спрямована на «випереджаюче, цілісне, фундаментальне розв'язання основних суперечностей, що виникатимуть у становленні школи життєтворчості...» (Там само).

Ще на початку ХХ століття наголошувалось, що «головна визначальна риса нової школи полягає в тому, що вона передбачає провідним завданням не навчання, а виховання дітей, тобто всебічний гармонійний розвиток усіх сил і здібностей. Мета її – дати суспільству фізично і духовно здорових і сильних людей, і гарних працівників, здатних мужньо переносити всі незгоди життя і насолоджуватися всіма його найвищими чистими радощами» [15, с. 3-4].

Естетика – провідний компонент у педагогічній системі А. С. Макаренка. У його закладі кожен міг знайти собі місце для розвитку

здібностей. Ось, наприклад, відомості про гуртки за 1932 рік (див. таблицю 2). У комуні у цей час було 239 чоловік, 42 вихованці входило зразу до двох гуртків [2, с. 51].

Таблиця 2.
Система позакласної роботи в досвіді А. С. Макаренка

Гуртки	Кількість дівчаток	Кількість хлопчиків	Усього
Фотографічний	6	17	23
Образотворчого мистецтва	3	6	9
Літературний український	14	42	56
Літературний російський	6	12	18
Радіо	4	46	50
Бібліотечний	2	6	8
Натуралістів	4	9	13
Жив газета	21	7	28
Оркестр	4	56	60
Всього:	65	206	271

У виокремлених у таблиці гуртках періодично була різна кількість комунарів. Наприклад, у 1933 році значної популярності набули драматичний гурток і гурток російської літератури. Драматичних гуртків у найближчий час стало два. Один – для старших комунарів під керівництвом режисерів Харківського театру російської драми М. В. Петрова (згодом лауреат Державної премії, народний артист СРСР) і А. Г. Крамова (народний артист СРСР, до кінця життя головний режисер Харківського театру ім. А.С.Пушкіна). Другий драматичний гурток призначався для підлітків. Керував ним В.М.Терський, майстер імпровізації, талановитий сподвижник А. С. Макаренка, згодом автор відомих праць «Клубные занятия и игры в практике А. С. Макаренко» [14], «Конкурс смекалки» [13], «Вожатый, ты – педагог» [12] та ін.

Працював у комуні «арктичний» гурток. Було створено багато спортивних і військово-спортивних секцій, наприклад, парашутна, кавалерійська, військової топографії, волейбольна, футбольна. Всі без винятку комунари зберігали своє захоплення на все життя. Багатогранність позанавчальної діяльності колоністів та комунарів посприяла і їх професійному росту: із систематизованих нами на основі різних джерел **122** вихованців А. С. Макаренка ми узагальнили професійну статистику: *бухгалтерів – 3, пілотів – 16, лікарів – 5, художників – 4, журналістів – 9, інженерів – 10, педагогів – 30, письменників – 4, музикантів – 6, юристів – 9, артистів – 7, майстрів – 5, військових – 13.*

Цифрові дані – реальний результат системи А. С. Макаренка естетичного виховання, в цьому переконує теж об’єктивна статистика. На святкування від дня народження педагога, яке відбувалося у Москві 13-16

березня 1978 р., присутніх було **136** колишніх вихованців А. С. Макаренка: серед них *було наукових працівників, педагогів вищих навчальних закладів, директорів шкіл, ПТУ, дитячих будинків і викладачів шкіл – 36 чол., лікарів і працівників медичних закладів – 4 чол., інженерів, техніків, майстрів-виробничників – 33 чол., робітників вищої кваліфікації – 10 чол., директорів фабрик, заводів, працівників радгоспів і колгоспів – 8 чол., письменників, журналістів, художників, акторів – 11 чол., інших спеціальностей – 5 чол.*

А яким **потужним був** у експериментальних закладах А. С. Макаренка **духовий оркестр!** *Виконував твори Чайковського, Глінки, Рубінштейна, «Фантазію» Верді, «Військовий марш» Шуберта, «Егмонт» Бетховена, увертюру до опери «Кармен» Бізе, попури з опери «Фауст» Гуно, твори Ліста, Шопена, Россіні, Гулака-Артемовського та ін.* Клубна робота сприяла тому, що значна кількість вихованців А. С. Макаренка стали **музикантами** – Іван Волченков (згодом керівник комунарського духового оркестру), Олександр Локтюх, Олександр Нечаєв, Євгеній Яковлев, Віктор Лінєв, Микола Абушек, Віталій Стебловський: **артистами**: Клавдія Борискіна, Олександра Сиром'ятникова (актори), Дмитро Терентюк, Євгеній Семенов (балетмейстер), артисти балету Харківського окружного ансамблю, Московського ансамблю ВЦРПС, Петро Коваль – хореографічний ансамбль ім. П. Вірського, Київський театр опери та балету ім. Т. Г. Шевченка; **письменниками**: Оксана Іваненко (починаючи із студентських років пліч-о-пліч працювала в комуні А. С. Макаренка), Леонід Конисевич, Дмитро Білоус – вихованець комуні ім. Дзержинського – поет, сатирик, перекладач, Н. Остроменцька – певний період працювала клубним працівником, вихователь-журналіст, потім дитяча письменниця та ін.

Список використаних джерел:

1. Архів А. С. Макаренка. Інвест. Опис №80.
2. Второе рождение. Трудовая коммуна им. Ф.Э. Дзержинского, Харьков, 1932.
3. Кислова Н. Е. Им нужна материнская ласка // Воспоминания о Макаренко. Сост. Н. А. Лялин и Н. А. Морозов. – Лениздат, 1960. – 345 с.
4. Концепція 12-річної загальної середньої освіти // Директор школи. – №1 (193). – 2002.
5. Лещенко М.П. // Педагогіка і психологія. – № 1 (18). – 1998. – Наук. теор. інформ. журнал АПН України. – 256 с.
6. Макаренко А. С. Вибрані твори: Статті, лекції, виступи. – К., Рад. шк., 1950. – 302 с.
7. Макаренко А. С. Книга для батьків. – К.: Рад. шк., 1980. – 327 с.
8. Макаренко А. С. Методика виховної роботи. – К.: Рад. шк., 1990. – 366 с.
9. Макаренко А. С. Пед. соч.: В 8-ми т. / Сост. А. А. Фролов, Л. Ю. Гордін, М. Д. Виноградова. – М., 1983-1986.
10. Макаренко педагог, а не списатель / Переписка А. С. Макаренка с двумя читательницами (1938-1939гг.). – Марбург, 1995. – С.41].
11. Открытое письмо Ф. Левину // Соч. В 7 т. – Т. 2. – М., 1957.

12. Терский В. Н. Вожатый, ты – педагог! – М.: Молодая гвардия, 1965. – 109 с.
13. Терский В. Н. Игра «Конкурс смекалки в школе». Опыт школы-интерната: Изд-во АПН РСФСР. – М., 1969.
14. Терский В. Н. Клубные занятия и игры в практике А. С. Макаренко. – М.: Изд.-во АПН РСФСР, 1959. – 159 с.
15. Фролов А. А. С. Макаренко: московский период творчества. 1937-1939 г.г. Хроника дел и мыслей. – Н.-Новгород, 1997. – 125 с.

REFERENCES TRANSLATED AND TRANSLITERATED

1. Arkhiv A. S. Makarenka [Archiv of A/ S/ Makarenko]. Invest. Opys № 80. (in Ukrainian)
2. Vtoroye rzhdenie. Trudovaya konuna im. F. E. Dzetzhynskoho [The second birth. The labour commune after F. E. Dzerzhynsky] Khar'kov, 1932. (in Russian)
3. Kislova N. E. Im nuzhna materinskaya laska. Vospominaniya o Makarenko [They need mother's weasel Recollections about Makarenko]. Sost. N/ A. Lyalin I N. A. Morozov. – Lenizdat, 1960. – 345 s. (in Russian)
4. Kontseptsia 12-richnoi zahal'noi seredn'oi osvity [Conception of general secondary education] //Dyrector shkoly. – № 1 (193). – 2002. (in Ukrainian)
5. Leshchenko M. P. Pedahohica i psykholohiya [Pedagogic and psychology]// Pedahohika I psykholohia. – № 1(18). – 1998. – Nauk. teor. inform. Zhurnal APN Ukrainy. – 256 s. (in Ukrainian)
6. Makarenko A. S. Vybrani tvory: Statti, lektsii. Vystupy [Selected works : Articles, lectures, projection]. – K., Rad.shk.,1950. – 302 s. (in Ukrainian)
7. Makarenko A. S. Knyha dlya bat'kiv [Book for parents] – K.: Rad. shk., 1980. – 327 s(in Ukrainian)
8. Makarenko A. S. Metodyka vykhovno] roboty [Methodica of educational work] – K.: Rad. shk., 1990. – 366 s. (in Ukrainian)
9. Makarenko A. S. Ped. soch. [Ped. Works] : V 8 t.. / Sost A.A. Frolov, L. U. Hordin, M.D.Vynohradova. – M., 1983-1986. (in Russian)
10. Makarenko pedahoh I pisatel', a ne spisatel' [Makarenko pedagogue and writer but not rewriter] / Perepiska A.S.Makarenka s dvynya chitatel'nitsami (1938-1939rr.). – Marburh, 1995. – S.41. . (in Russian)
11. Otkrytoe pis'no F. Levinu [Open letter to F. Levin] // Soch. V 7 t. – T. 2. –M ., 1957. (in Russian)
12. Terskiy V. N. Vozhatyi, ty – peda hoh ! [Leader, you ear pedagogue!] M.: Molodaya hvardia, 1965. – 109 s. (in Russian)
13. Terskiy V. N. Ihra “Konkurs smekalki v shkple” [Game “Competition sharpness at school”]. Opyt shkoly-internata: Izd-vo APN RSFSR. – M, 1969. (in Russian)
14. Terskiy V. N. Klubnye zanyatiya i igry v practike A/ S/ Makarenko [Club's lessons and games in practice A. S. Makarenko]. – M.: Izd-vo APN RSFSR, 1959. – 159 s. (in Russian)
15. Frolof A.A. A.S.Makarenko: moskovsky period of tvorchestva [A.S.Makarenko : Moscow period of creatively. 1937-1939] Hronika del i mysley. – N.-Novhorod, 1997. – 125 s. (in Russian)

Анотація. В статтю зосереджено увагу на одному з головних компонентів педагогічної системи педагога-класика А. С. Макаренка – гуманізму як одному з основоположних напрямів його теоретико-методических поглядів і практичного досвіду, виділених на основі чотирьох контекстів: гуманістична методологія теоретического насліддя А. С. Макаренка, гуманізм його теоретических концепцій, колектив як умова організації гуманних взаємостосунків його членів, а також гуманістическі аспекти різносторонньої діяльності колективу А. С. Макаренка. Пропонується друга частина нового погляду на педагогіческе насліддя А. С. Макаренка, синтезованна в теоретико-методический блок (перша частина надрукована в ж. «Нова педагогічна думка», № 4 (80) 2014, с. 118-124).

Ключеві слова: гуманізм, контекст, теорія, колектив, ціль виховання, синтез, щастя, співпраця.

Summary. The article is devoted to the problem of one of the main components of the pedagogical system of its classic A. S. Makarenko – humanism, that is one of the main idea of his theoretical and methodological views and his practical experience. They are defined on the base of four contests – humanistic methodology of A. S. Makarenko’s theoretical works, humanism of his theoretical conceptions, a collective as an space that unites humanitarian relations members of a collective and humanistic aspects of different kinds of collective activity of A. S. Makarenko. The second part of a new point of view in the pedagogical work of A. S. Makarenko is given and it is synthesized in theoretical and methodological block (the first part is published in the journal “Nova pedahohichna dumka” № 4(80) 2014, p. 118-124).

Key words: humanism, context, theory, collective, aim of education, happy, cooperation.

Стаття надійшла до редакції 04.11.2015

С.А. Литвиненко, В.М. Ямницький

СУПЕРВІЗІЯ ЯК ІННОВАЦІЙНА ТЕХНОЛОГІЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація. Супервізія як інноваційна технологія підготовки майбутніх психологів до професійної діяльності. У статті представлено теоретичний аналіз та розкрито особливості використання практики супервізії як інноваційної технології підготовки майбутніх психологів до професійної діяльності. У ході проходження супервізії майбутні фахівці навчаються комплексному аналізу проблемних ситуацій, визначенню професійних завдань і постановці проблем, згідно з видами і напрямками професійної діяльності; розвивають уміння розробки й кваліфікованого впровадження діагностичних програм, оволодівають методами надання допомоги та взаємодії з клієнтами; оцінки власної професійної компетентності.

Наукове видання

ІННОВАТИКА У ВИХОВАННІ

Збірник наукових праць

Випуск 2

Упорядники:

проф. **Петренко О.Б.**, доц. **Ціпан Т.С.**

Науково-бібліографічне редагування:
наукова бібліотека РДГУ

Підписано до друку 29.10.2016 р.

Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 21,8. Замовлення №476/1. Наклад 300

Віддруковано засобами різнографічного друку
редакційно-видавничого відділу
Рівненського державного гуманітарного університету
33027, Рівне, вул. С.Бандери, 12; тел.: 0-362-26-48-83

I – 66 **Інноватика у вихованні** : зб. наук. пр. Вип. 2 / упоряд.
О. Б. Петренко ; ред. кол. : О. Б. Петренко, Н. М. Гринькова,
Т. С. Ціпан та ін. – Рівне : РДГУ, 2015. – 304 с.

УДК 37 : 005.591.6

ББК 74.200

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2016